

2017

Pengepredikanten

Metoderapport Skup-prisen

Maria Hasselgård, Ole Jørgen Kolstadbråten
og Bjørn Olav Nordahl

NRK Brennpunkt

15.01.2017

1. Navn på journalist(ene) som har gjort jobben og for hvilken redaksjon:

Maria Hasselgård, Ole Jørgen Kolstadbråten og Bjørn Olav Nordahl, NRK Brennpunkt

2. Tittel på arbeidet, prosjektet:

Pengepredikanten

3. Innledning.

"Se etter folkene med de gule vestene. Der kan du dra kortet ditt. Gud elsker en glad giver. Det du gir, gir du ikke først og fremst til oss, men til Herren."

Kanskje var det denne sekvensen som tente folk. Jan Hanvold på scenen i Telenor Arena mens han ber folk gå til en av de 30 betalingsterminalene han og medarbeiderne i Visjon Norge har med seg. Uansett. Pengepredikanten skulle bli den mest sette Brennpunkt-filmen i 2016. Men i tillegg til å skape et betydelig engasjement på sosiale medier og i øvrige presse, var "Pengepredikanten" også filmen som delte Kristen-Norge i to. For eller mot Jan Hanvold? Er Visjon Norge en velsignelse eller en forbannelse?

Jan Hanvold på Telenor Arena

Disse reaksjonene var en interessant respons for oss som kjente filmens utgangspunkt. For planen var egentlig ikke å lage en egen film om Jan Hanvold, tv-kanalen Visjon Norge og dens samarbeidspartnere. Tanken var derimot å sette søkelyset på hva som foregikk i et opprørt kirkelig landskap.

I løpet av de siste årene har Brennpunkt og norske medier for øvrig fokusert mye på radikaliserings i islamske miljøer. Kanskje det var på tide å snu lyskasteren og ta en titt inn i de innerste krokene av norsk kristenliv? Hva skjer i randsonen, i grenselandet mellom det høy- og lavkirkelige Norge?

Hvordan organiserer disse miljøene seg med tanke på forkynnelse og finansiering?

Fjoråret ble på mange måter et vannskille i norsk kristenliv. Kirkemøtet fattet 11.april et historisk vedtak om å innføre en egen vigselsturgi for likekjønnede. Homofilisaken, som har vært den mest kirkesplittende i Norge de siste tiårene, nådde et klimaks

Vi fulgte debatten med interesse, samlet stoff og forsøkte å skaffe oss et overblikk. Samtidig gjorde finansieringen av Den norske kirke avgrensningen av prosjektet lettere. Vi ville se på dem som skaffet seg penger selv. For på yttersiden av den etablerte norske kirke så vi noen interessante trekk. Det fantes miljøer som nå fikk en "ytre fiende" - i statskirken. Miljøer som stod fast på motstanden mot homofilt ekteskap, hadde ofte også synspunktene som hang sammen med kampen mot selvbestemt abort og for Israel. De var skeptiske til innvandring. De agiterte for at Norge må tilbakeføres til sine kristne røtter. Landet måtte ikke snikislamiseres. Dette ga disse miljøene interessante politiske sympatier, og standpunktene hang ofte sammen med et ønske om å sende barna på private skoler. Etter hvert ble oppmerksomheten vårt trukket mot noen miljøer med stort nedslagsfelt fordi de driver egne medieselskaper. Finansieringen av disse miljøene baserte seg på frivillighet og innsamling av pengegaver. I kristne sammenhenger er gavmildhetene stor og evnen til å gi godt trent. Det er således svært ofte snakk om store summer i omløp.

Budskapet var tydelig, summene gikk ikke til menigheten, men til Gud. En mann var særlig tydelig i sitt forkynnelse. Han drev Nordens største kristne TV-kanal og hadde derfor den største menigheten av dem alle. Jan Hanvold gikk ett skritt videre enn flere av de andre menighetene. Budskapet var: "Be så skal du få", gjerne helbredelse, men også materiell fremgang. Ikke minst var hans forretningskonsept interessant, basert på Jesaja 55,1: "Kjøp uten penger".

Vi ba om et møte med tv-pastoren.

4. Organisering av arbeidet.

Du trenger ikke grave særlig dypt i det lavkirkelige Norge før du støter på Jan Hanvold og TV Visjon Norge (TVVN), kanalen som sender kristen-tv 24 timer i døgnet. I tillegg til å produsere egne programmer, tilbyr TVVN også sendetid til andre kristne organisasjoner. Alt fra Adventistkirken til Normisjon sender på kanalen som når hele Skandinavia via satellitt og også er tilgjengelig via kabel og fiber. Målingene viser at TVVN har drøyt 100.000 seere per uke. Visjon Norge er altså en betydelig aktør i kristen-Norge. Det som altså først gjorde at vi fattet interesse for denne virksomheten, er at den rent meningsmessig ligger tett opp til motstanderne av kirkemøtets homofili-vedtak. I TVVN er det ekteskapet mellom mann og kvinne som gjelder. Likeledes er helhjertet støtte til Israel en av kanalens viktigste ideologiske søyler. TVVN har også en sterk fokusering på helbredelse. Norges mest kjente abortmotstander, Ludvig Nessa, har hatt faste programmer på TVVN. Det har også den kontroversielle religionsviteren Hanne Nabintu Herland. Visjon Norges virksomhet måtte undersøkes. Men vi var også tydelige på at vi ville se nærmere på hva som rørte seg andre steder, i det såkalte bibelbeltet langs sør- og vestlandskysten. Vi ville se på om det fantes noe eller noen som samlet og målbar tankegods og meninger fra dette miljøet.

I dette prosjektet har vi vært to journalister som har jobbet sammen med research. Vi er begge vokst opp i kristne miljøer og har en brukbar forutsetning for å forstå tankesettet i frikirkelige sammenhenger. Vi er også i stand til å kjenne igjen koder, språkbruk og hersketeknikker når folk sier at de taler på vegne av Gud. Alt dette har vært nyttig ballast. Samtidig er vi forskjellige, med ulike ferdigheter. Vi ble derfor enige om at Maria Hasselgård skulle jobbe med ideologi og mennesker. I praksis betød det å kartlegge muntlige kilder og finne folk som kunne være mulige deltakere i programmet, forstå hvordan de tenkte og hvorfor. Likeledes skulle Maria finne debattene, argumentasjonen og trospunktene. Hun jobbet også med å kartlegge de kristne friskolemiljøene siden privatskoler syntes å være en helt vesentlig del av virksomheten i det lavkirkelige Norge. Bjørn Olav Nordahl skulle på sin side jobbe med økonomi, selskaper og historikk.

5. En gjentagende historie?

Jan Hanvold har vært en gjenganger i kristen-Norge siden 1970-tallet. Et raskt arkivsøk viste at mannen hadde vært i hardt vær tidligere. Norske riksaviser rapporterte flittig om mirakelpredikanten og fremgangsteologen som til slutt gikk konkurs flere ganger på slutten av åttitallet. Men hva skjedde egentlig den gangen? Vi tok kontakt med nåværende Follo Tingrett for å skaffe oss dokumentene i både straffesaken mot Hanvold og konkurssakene. Det var ikke gjort med et tastetrykk å få tilsendt papirene. Dokumentene fra det som den gang het Ytre Follo skifterett, samt straffesaken som Økokrim førte i forhørsretten, var ikke digitalisert. En velvillig sekretær tilbød seg imidlertid å lete i kjelleren. Noe som skulle vise seg å være svært nyttig. Etter en drøy uke fikk vi tilsendt følgende:

- Rettsbøkene fra fire konkurssaker mot Hanvolds selskaper.
- Kjennelsen i straffesaken mot Hanvold hvor han ble dømt til fengsel i 120 dager.
- Innberetninger fra bostyrer i fire konkurssaker hvor Hanvold var ansvarlig.

Det var særlig ved gjennomlesning av bostyrers innberetninger i Hanvolds Ny Visjon-kompleks fra tidlig 90-tall og samtaler med bostyrer, at vi fant detaljer som faktisk skulle hjelpe oss til å forstå den nåværende virksomheten:

- Hanvold så allerede den gangen ut til å være over snittet interessert i å investere i eiendom.

- Han satset på medier og bibelskole.
- Det økonomiske fundamentet var innsamlede midler.
- Hanvold drev sin egen private virksomhet i tilknytning til Ny Visjon-selskapene.
- Han organiserte seg i stor grad gjennom stiftelser og aksjeselskaper uten selv å stå ansvarlig.
- Penger ble flyttet mellom de ulike selskapene og det var sammenblanding av bilag fra disse.
- Det ble gjort ulovlige privatuttak.

Det er likeledes et gjennomgående trekk at debitor i utstrakt grad har valgt å etablere sin virksomhet via aksjeselskaper eller ved stiftelser, og mer sporadisk valgt personlig å stå ansvarlig.

Bostyret finner det likeledes som et gjennomgående trekk at debitor har svært liten økonomisk innsikt og administrativ evne. Virksomhetene synes preget av tilfeldigheter og regnskapsmessig rot. Konkursbegjæring fra bostyret i Visjon Trykk & Reklame A/S, dets konkursbo, gjaldt forhold omkring personlig ansvar etter aksjelovens § 15-1 og privatuttak foretatt av Jan Hanvold som han senere er anmeldt for til Follo politikammer, og som har avstedkommet igangsetting av etterforskning.

Det er på det rene at intet er å hente hos Jan Hanvold personlig men bostyret i Visjon Trykk & Reklame A/S fant det påkrevet å medvirke til full opplysning av spørsmålet om hvor midler fra aksjeselskapene Visjon Trykk & Reklame, Provider og Bislet Verkstedbygning eventuelt kunne ha blitt av.

Bortsett fra at Jan Hanvold personlig anses å ha tappet Visjon Trykk & Reklame A/S for midler han forøvrig er anmeldt for, har det ikke blitt klart for nærværende bostyre om Jan Hanvold personlig har tatt ut ytterligere midler til private formål.

Spørsmålet vi tok med oss var altså om det vi så av dagens virksomhet, kanskje kunne være historien som gjentok seg. Eller for å bruke et retorisk spørsmål Hanvold kjenner fra Bibelen: "Kan en leopard skifte sine flekker?"

Fra boinnberetning til Ytre Follo Skifterett

6. En apostel, hans menighet og retorikken.

Vi ville komme på innsiden av selve virksomheten til TV Visjon Norge og gi et balansert og "helhetlig" bilde av TV Visjon Norge og dens støttespillere. Vi visste det ville gi mange etiske utfordringer underveis knyttet til både åpne og lukkede kilder og også stor motstand i arbeidet. Men aller først måtte vi bli så godt "kjent" med Jan Hanvold som mulig. For å skjønne menigheten, må man forstå lederen.

6.1 Jan Hanvold – en apostel

"Jan Hanvold er en apostel og en mann med en ukomplisert kristen tro", slik presenterer han seg på hjemmesiden. Den har 1975 "likes" (per 11.01.2017). Han poster selv regelmessig lange poster om seg selv, sin teologi, og hva som skjer i TV Visjon Norge. Gjennom å kartlegge postingene hans og de mest aktive tilhengerne, får man den mest oppdaterte informasjonen om hvem han og tilhengerne er, hvilke temaer de er opptatt av til hvilken tid og hvilken argumentasjon de bruker. I tillegg til hvilke andre personer de sympatiserer med. Vi så nærmere på rundt 100 av de mest aktive og det var tydelig at Hanvold hadde mye makt over deres tankegang og handlinger.

Det ble derfor maktpåliggende for prosjektet å skjønne Jan Hanvolds tankegang og retorikk. Noen av de viktigste kildene til forståelse:

- Tv- programmet "Studio Direkte" som Jan Hanvold er programleder for 1-2 ganger i uka. (Direktesending ble tatt opp, tidligere sendinger ble sett på Youtube eller nett <http://vnplay.no/>)
- Bøker han har skrevet, "Jan Hanvold" – gir aldri opp", "Gud og Mammon – Boken som forandrer din økonomi", "Himmelsk økonomi" og "Veien til suksess".
- Sosiale medier: <https://www.facebook.com/JanHanvold/>
- Visjon Norges egne Facebook og Instagram-kontoer.
- Kritikere i sosiale medier: <https://www.facebook.com/antivisjon/>
- Aktive bloggere: <http://www.brr.no/wordpressbrr/nei-til-visjon-norge/>
- Kritikere på Twitter: <https://twitter.com/antivisjon>

6.2. Redigert virkelighet

Vi ble kjent med en karismatisk pastor som ledet tre timer lange tv-sendinger. Hans overbevisninger kom også tydelig fram i bøkene:

- Teologisk var Den norske kirke på ville veier med sin homofilivigsel.
- Guds utvalgte folk hadde en særstilling i verden, og en ny tur var under planlegging til Israel for å plante symbolske trær for TVVN støttespillere.
- Politisk var også formidlingen tydelig. KrF var ikke de beste garantistene for at "kristne verdier" gjennomsyret samfunnet, men Partiet De Kristne. Alternativt Frp. Blant de som fulgte Jan Hanvold på Facebook, var Sylvi Listhaug en annen favoritt. Det var stas at FrPs egen innvandringsminister skulle kaste glans over helbredelseskongressen som TVVN skulle arrangere på Telenor Arena.
- Retorisk ble det henvist til sentrale Bibelsteder, men det mest sentrale budskapet i formidlingen var at *"Den som sår skal høste"*. Sårket kunne være et bønnebegjær som seeren ringte inn til tv-kanalen og som pastoren ville be for under sending. Men det var oppsiktsvekkende ofte knyttet til betaling. *Hvor ofte* kunne lett dokumenteres.
- Vi oppdaget at direktesendingene på kvelden ikke var i samsvar med sendingen som ble lagt på nettet. Alt som var knyttet til givertjenesten og oppfordring om å ringe inn pengegaver til callsenteret der frivillige tok imot telefoner, var klippet bort før programmet ble lagt på nettet. Vi brukte derfor en del tid på å organisere opptak av sendingene slik at vi fikk dem uredigert.
- Giveroppfordringene harmonerte med Hanvolds tidligere uttalelser som at *den som ikke betaler et tiende av sin lønn "stjeler" fra Gud. Og "gjerrige folk havner i helvete."*
- Gjennom utallige timer med tv-program, nett- og bokstudium fikk vi også forståelse av hvordan budskapet om å *"så inn"* var knyttet til en form for velsignelse. Seeren som *"sådde"* et ønske om helbredelse fra sykdom, kunne vente Guds helbredelse. Dette budskapet skapte stor fortvilelse og også psykiske problemer for mange av tilhengerne vi kom i kontakt med, og skulle vise seg å skape store utfordringer senere i vårt arbeide.

Hanvolds Gjest: Sylvi Listhaug

Men først hadde vi avtalt å møte Jan Hanvold selv.

6.3. Relasjonell tilnærming – å komme på innsiden.

Vårt mål var å forstå og belyse "innenfra". Ingen skriftlige eller digitale kilder kan erstatte å snakke med premissleverandøren selv, Jan Hanvold. Vi ønsket også å snakke med og ha med i filmen representanter for hans menighet og andre støttespillere både i teologi og økonomi - og motstandere som kunne balansere bildet. Journalister har ikke krav på at kilder stiller opp, kun krav om å gi imøtegåelse der personer blir angrepet. Mange hadde angrepet Hanvold, vi mente det var andre metoder som ville gi oss innsikt i miljøene. Det handler om en åpen holdning, der kilden settes i sentrum og blir forstått. Et menneskemøte kan ikke uttrykkes i en metodisk formel, heller ikke hvordan man skaper tillit. Vi ønsker likevel å belyse hvilke mekanismer som gjelder i en *relasjonell tilnærming*, hvilke utfordringer og etiske dilemma vi møtte underveis.

- Den første utfordringen var å få til et møte. Maria henvendte seg åpent til Jan Hanvold på telefon og spurte om hun kunne få komme å bli bedre kjent med ham. Vårt utgangspunkt overfor Hanvold var: Du er pastor, jevnlig på tv, vant til å snakke med og til folk. Samtidig har du et viktig budskap. Vil du ikke snakke til NRKs seere?
- Men skal samtalen få en funksjon i publiseringen må den tas opp med fotograf tilstede. Erfaringsmessig er ofte det umiddelbare, det første møtet, det som gir den mest dokumentariske framstillingen. Men det er også kanskje den eneste muligheten du får til et intervju om ikke kilden får tillit til deg.
- Henvendelsen skapte skepsis hos Jan Hanvold, som hadde mange spørsmål til hva møtet skulle brukes til. Det fikk han svar på. Prosjektet var på dette tidspunktet tydelig definert til *"miljøer utenfor Den norske kirke"*, med TV Visjon Norge som Nordens største kristne TV-kanal som en av de største menighetene. Dette ble også opplyst som premisset for møtet, som ble avtalt dagen etter telefonsamtalen. Fotografen kunne være med, men det forelå foreløpig ingen avtale om å få skru på kamera.
- Fotograf og journalist reiste sammen til TV Visjon Norges lokaler utenfor Drammen og ble møtt av Jan Hanvold – og hans egen fotograf - på hans velmøblerte kontor. Han opplyste at etter mange dårlige erfaringer med journalister, tok han alltid opp møtene med egen fotograf. Det kom som en overraskelse, men løste et dilemma. Kameraet vårt kunne også slå på fordi balanse var skapt. En mediepastor og en journalist med hver sin fotograf.
- For å skape tillit og ha evne til å sette kilden i sentrum, må journalisten være godt forberedt. De viktigste kildene er nevnt ovenfor. Vi dro derfor med kunnskap om Hanvolds historie, holdninger, argumentasjon rundt teologi og personlig økonomi. Dette gjorde at han skjønnte vår oppriktige interesse for å forstå hans ideologi og retorikk. Likevel er det ikke nok med forberedelse for å skape tillit. Ofte kan møte mellom journalist og kilde/intervjuobjekt framstå som en form for forhandling, der man sitter på "hver sin side av bordet", mentalt sett. Her kommer det ikke mer informasjon ut enn det kilden er villig til å gi og ta. Man havner fort i et konfrontasjonsintervju, der helt andre mekanismer trer inn.
- I en relasjonell tilnærming må journalisten og kilden "sitte på samme side av bordet". Bakgrunnskunnskap og ikke minst bibelforståelse var her uvurderlig for noenlunde å snakke samme språk. Flere etiske dilemmaer oppstod i denne tilnærmingen. Vår jobb er å presentere informasjon om kilden/objektet, enten gitt av kilden selv – eller ubehagelige funn som trer fram i løpet av undersøkelses- og opptaksprosessen. Hvordan balansere tillit, samtidig som man vet at forhold kan komme fram som ikke taler til denne personens fordel? Igjen var det åpenhet som gjaldt om hvorfor vi var der; Du er grunnen til at vi sitter her, vi ber om å få være med deg på en reise. Vis oss hva du har bygget, hva du er stolt av, vi vil være med på konferansen TVVN Norge arrangerer om få dager, vi kan snakke sammen underveis. Jeg vil være åpen, og er det noe du lurar på står du fri til å ringe meg når du ønsker.

Kilden i sentrum

- Tilliten som var bygget, og respekt for Hanvold og hans tilhengere, var viktig også å synliggjøre i presentasjonen av det journalistiske produktet. Dette for at seeren skulle oppleve framstillingen av Hanvold som troverdig. Samfunnsoppdraget, det å avdekke maktmenneskers utnyttning av sårbare mennesker, måtte ikke oppleves som en parodi, men bli tatt på alvor av publikum. I mengden av opptak fra TV Visjon Norge valgte vi derfor bort flere av de mest ytterliggående uttalelsene og spektakulære handlingene. Det ville redusert Jan Hanvolds mulighet til å bli tatt på alvor av seeren. Vi ønsket ikke å lage en parodi på Hanvold, men ha en nøktern undersøkende tilnærming. I etterkant så vi at dette var lurt, da Hanvold selv argumenterte (bla i Dagsrevyen 25.oktober) langs disse linjene og kalte sendingen for en parodi. Vi opplevde at uttalelsene hans mer forsterket enn forringet det journalistiske arbeidet og produktet.
- Et annet etisk dilemma oppstod også i denne tilnærmingen. Man måtte ikke skape en kameratslig relasjon eller miste sitt kritiske blikk som undersøkende journalist. Dette ble løst ved å være tydelig på at min jobb på denne reisen er å gi deg mostand underveis. Du må svare for deg. Vi tok gjorde derfor flere intervjuer med Hanvold på Fornebu der han fikk kritiske spørsmål til det vi hadde sett.
- Oppstår tillit i en relasjonell tilnærming, er det journalisten som har skapt tilliten som har ansvaret for å ivareta den. Tillit kan ikke overleveres. I vårt journalistiske samarbeidet er vi derfor veldig bevisst på at den som har skapt relasjonen, også intervjuer kilden. Vårt problem var at Bjørn Olav jobbet med de økonomiske sidene av Visjon Norge. På ett eller annet tidspunkt måtte han "overta" relasjonen til Hanvold. Dette ble løst ved å forklare at vi satt på ulik kompetanse. Hanvold som er en ivrig leser av Dagens Næringsliv, hadde ikke noe imot å få snakke med en journalist som kunne økonomi.

7. Universets herre.

Jan Hanvold inviterte oss altså inn i sitt univers. Allerede på det første møte ble vi vist rundt på hele tv-stasjonen og fikk møte medarbeiderne som forberedte den kommende store konferansen på Telenor Arena, *"Jesus helbreder i dag"*. Vi fikk være med på planleggingsmøte, der kart over hvor de frivillige skulle stå med bankterminalene og hvor lenge kollektbøttene skulle være i sving etter kollektappellen fra scenen. Like imponerende var markedsføringsplanene. De skulle leie fly med reklamebanner. Jan Hanvold fortalte at en bibelskoleelev med buss sertifikat hadde kjøpt en buss, som skulle dekorerer med det store trekkplasteret på konferansen. Maria ba Hanvold om å bli satt i kontakt med bibelskoleeleven som også var en av hans medarbeidere på det tidspunktet. Med Hanvolds velsignelse ble Knut Einar Karijord en del av filmen. Han stilte villig opp, men skulle også vise seg å bli en etisk utfordring, se *kapittel 11.8*. Vi hadde nå navn på ca. 100 som hadde engasjert seg i sosiale, samt massemedier som støttespillere – eller motstandere av TV Visjon Norge. Det ga et rikt kildetilfang. Da vi kontaktet flere av dem tegnet det seg et mønster. Den indre kretsen av medarbeidere ville ikke snakke med oss uten at Jan Hanvold var involvert og orientert. De hadde fått beskjed om at all kommunikasjon skulle gå gjennom ham. Men også den ytre kretsen,

All kommunikasjon skulle gå gjennom Hanvold

menigheten av seere og givere på lista, var redd for å snakke om Hanvold og TV Visjon Norge, selv om det var positive ting de hadde på hjertet. Når vi ringte mente de ofte at deres mening ikke var interessant, å stille opp på tv var utenkelig. Det ble korte samtaler. Det var mennesker som måtte håndteres varsomt.

Vi gikk over til lista for avhoppere, der det samme mønsteret tegnet seg. Mange hadde en svært lav selvtillit. De hadde sådd, men ikke fått velsignelser. Kanskje de ikke hadde gitt nok? Var det deres egen skyld at de ikke var blitt helbredet? De presterte ikke tilstrekkelig, verken for Hanvold eller Gud. Noen hadde til og med vært inne i en depresjon etter at de hadde sendt penger og på oppfordring fra programlederen tatt hånda på TV-apparatet for å bli bønnhørt, enten det var for egen eller familiens helbred.

Vi måtte bli gode på å håndtere mennesker, som ble styrt av en sterk leder. Andre var i religiøs krise, og dermed også i identitetskrise. For å bygge kunnskap gikk vi til fagfolk og de som selv hadde opplevd dette i andre religiøse miljøer. De viktigste kildene var:

- Fagfolk på Modum Bad, Vikersund. Helseinstitusjon for forskning og terapeutisk behandling av psykiske lidelser blant annet oppstått etter deltagelse i lukkede kristne miljøer.
- Møte med ressurspersoner i Hjelpekilden - en frivillig organisasjon som yter hjelp og støtte til mennesker i problematiske religiøse bruddprosesser.
- Prester med erfaring fra sjelesorg.

8. Arena for observasjon.

TV Visjon Norge inviterte altså til helbredelseskonferanse fra 3.-5. mai 2016. Maria og fotograf Ole Jørgen hadde dagene før konferansen fått være med Knut Einar Karijord på bussen, dokumentert markedsføringen av konferansen og snakket med bibelskoleelevene som også jobbet frivillig for TVVN under konferansen. Samtlige hadde gitt tillatelse til at de ble filmet. Her fikk vi mye bakgrunnskunnskap om virksomheten. De beundret Jan Hanvold og hva han hadde fått til. Samtalene ga oss innsikt i hvilken "sannhet" og "virkelighetsoppfatning" som ble presentert i Visjon Norge-systemet.

Bibelskoleelevene var dessuten svært opptatt av apostelen Maldonado. Han hadde visstnok "vekket mennesker fra de døde" og kom fra sitt kristne imperium "King Jesus International Ministry" i Florida med forgreininger over hele verden. Alt dette og mer til fikk vi innblikk i på Maldonados egen hjemmeside. Helbredelsesvideoer lå på Youtube. Det var lett å forberede seg på hvem som skulle komme til Telenor Arena. Vi fikk kontant nei av både Hanvold og Maldonados egne disipler når vi ba om et møte med superstjerna. Han ga aldri intervjuer, han var Guds kanal og måtte få jobbe og be uforstyrret, var begrunnelsen. Sett i ettertid var ikke det nødvendigvis uheldig at grensen ble satt. Vi kunne mistet fokus. Hadde vi gått nærmere inn de sterke menneskelige historiene som preget avhoppere fra "menigheten", hadde vi gått i en retning som andre journalister har belyst bredt tidligere. Hadde vi fulgt i Maldonados spor, ville det spektakulære ved denne amerikanske apostelen kanskje gjort prosjektet til en morsom dokumentar, men ikke et graveprosjekt som avdekket *årsaken* til de menneskelige skjebnene og belyst hvordan givernes gaver ble brukt inn i et eiendomsimperium ingen journalister hadde avdekket.

Konferansen var åpen for pressen, men siden vi var invitert av Jan Hanvold og kjente støttespillerne, fikk vi en annen tilgang enn resten av pressen. Vi var med også på opprigging. Vi møtte med alle tre i teamet de dagene konferansen varte. Den mest innholdsrike dagen, med politiske appeller, hadde vi en ekstra fotograf. I tillegg hadde vi en egen stillsfotograf for å sikre oss bilder til nett- og SoMe-publiserings. Vi intervjuet og samtalte både med de som hadde hatt en stor opplevelse og opplevd "vekkelse" og de som ble skuffet. Det var mange med synlige helseproblemer som haltet eller rullet fram til scenen når det ble invitert til helbredelse. Når de dro fra arrangementet kunne vi spørre hvordan det gikk. Ikke alle hadde det bra.

Helbredelse på Telenor Arena

Dessuten ble den første kontakten med de som representerte andre viktige stemmer i det kristne landskapet som avisen Norge I Dag, Partiet De Kristne, samt TV Visjon Norge Familien som skulle bli viktige i å avdekke eiendomsimperiets grener.

Det viktigste arbeidet som ble gjort var:

- Til sammen ca. 100 timer observasjon av apostlene, retorikken, innsamlingene, stemningen og virkemidlene i og rundt forkynnelsen.
- Dokumentasjon på kamera og stillsfoto.
- Kildelisten ble kraftig utvidet. Trolig var 7000 deltakere innom de tre dagene, vi snakket med et betydelig utvalg som senere ble fulgt opp.
- Finansielle og ideologiske samarbeidspartnere hadde stand og fortalte om sin virksomhet, samt inviterte til "sine" konferanser. Dette gjorde at vi kunne knytte kontakter og opprettholde ambisjonen om å belyse "miljøer på siden av den etablerte kirken". Noe som igjen førte oss til Norge IDags generalforsamling på Bildøy.

9. Inn i tallene.

Det er mange som har skrevet mye om Jan Hanvold. Mediene har jevnlig rapportert om at han årlig samler inn betydelige summer. Og det har gjentatte ganger vært stilt spørsmål ved forkynnelsen, fokuseringen på helbredelse og de sterke oppfordringene om å gi penger til kanalen. Men da vi samlet sammen det som var skrevet, var det flere ting som slo oss:

- Ingen hadde noensinne sett på den totale virksomheten over tid.
- Mediene hadde nesten utelukkende fokusert på hovedselskapet TV Visjon Norge AS (TVVN).
- Mange hadde stilt spørsmålet, men ingen hadde klart å dokumentere at Jan Hanvold hadde personlige fordeler av virksomheten, som i all hovedsak baserte seg på innsamlede midler.
- Ingen hadde gitt et helhetlig bilde "innenfra" menighetens daglige virke. Det var stort sett intervjuer med Jan Hanvold om hans årslønn og virksomhet, der han forsvarte dette med enkle bibelvers og et stort smil og slapp unna med det.

Vi bestemte oss derfor for å ta en totalgjennomgang av alt Jan Hanvold og støttespillerne hans hadde drevet av forretningsvirksomhet de siste 15 årene, altså fra 2001 til 2016. Året 2001 var ikke tilfeldig valgt. Det var for dette året vi fant det første tilgjengelige regnskapet i Visjon Bibel Center. Dette er

et viktig selskap i VN-systemet da det er hit Hanvold & co. sluser alt av innsamlede midler som skal gå til nødhjelpsarbeid. Gjennom enkle rollesøk i Bizweb fant vi at Hanvold og hans samarbeidspartnere var involvert i en lang rekke andre selskaper. Totalt har vi i arbeidet gått gjennom 165 regnskaper i drøyt 20 selskaper. I tillegg har vi hentet inn følgende fra de samme selskapene:

- Stiftelsesdokumenter
- Revisorerklæringer
- Vedtekter og vedtektsendringer
- Emisjonspapirer
- Kapital- og gjeldsredegjørelser
- Protokoller fra generalforsamlinger og ekstraordinære generalforsamlinger

På de samme personene og selskapene har vi videre tatt ut:

- Pantedokumenter og heftelser på eiendommer de kontrollerer
- Historisk bosatte på eiendommene
- Hjemmelhistorikk
- Tinglyste leieavtaler
- Kartlegging av familiemedlemmer, deres bosteder nå og tidligere
- Inntekt- og skatteforhold
- Kjøretøyer
- Ektepakter

9.1. Med på notene

Det er i og for seg ingen stor kunst å bestille regnskaper og andre selskapsdokumenter fra Brønnøysundregistrene. Spørsmålet er hvordan man leser, setter sammen og tolker den informasjonen som finnes i papirene.

I tillegg til selve tallene handler regnskapslesing veldig ofte om å gi notene tilstrekkelig oppmerksomhet. Her ligger det informasjon om eierforhold, lederlønner, bonuser, spesielle inntekter, nedskrivningsprinsipper osv. Disse notene skulle bli helt avgjørende for arbeidet vårt med Hanvolds eiendomsinvesteringer.

Et par eksempler:

I notene i regnskapene for TVVN as står det for eksempel presisert hva som er gaveinntekter og hva som er andre inntekter. Når Jan Hanvold argumenterer med at kanalen har gode inntekter gjennom salgs- og sponsorarbeid, er det greit å kunne vite at virkeligheten er en annen. I 2004 var 14 millioner av totalt 15,5 millioner på inntektssiden rene gaveinntekter. Dette står presisert i *note 7* i regnskapet. Salgsarbeidet genererte altså lite dette året, kanalens givere mye. Og slik har det fortsatt. I 2015 er totalinntektene i regnskapet for TV Visjon Norge as oppgitt til 95 millioner, 87 av disse er gaveinntekter. Det siste er denne gangen flyttet til én setning i *note 2*, men den viser fortsatt at det er givene som bærer kanalen.

TV Visjon Norge AS		Noteopplysninger 2015	
<u>NOTE 8 - Mellomværende nærstående selskap</u>			
Mellomværende nærstående parter	2015	2014	
Forum Kino Eiendom AS	0	980 807	
Forum Holding AS	7 579 674	7 579 674	
Euro Vision Network AS	50 000		
Øvre Eiker Vei 128 AS	7 035 000	6 727 500	
Radio 7	450 000		
Vision Heaven, TV	725 000	750 000	
Vision Bibel Center			
Visionskirken	1 150 000	1 200 000	
Vision TV & Webshop AS	2 310 469	1 300 000	
Andre mellomværende	2 000 000	2 000 000	
Sum mellomværende	21 300 143	20 537 981	
Av øvrig gjeld utgjør			
Gjeld til Øvre Eikervei 128 AS		5 400	
Gjeld til Visjon Bibel Center	-3 485 040	-4 648 541	
Gjeld til Forum Kino Eiendom AS	-3 800 000	-6 027 525	
Sum	-7 285 040	-10 570 786	

Note: Mellomværende nærstående

Et annet eksempel fra notene ligger i det som kalles "*mellomværende nærstående selskaper*". Da vi leste 2015 regnskapet for TV Visjon Norge as (TVVN as), fikk vi for første gang en indikasjon på at Jan Hanvold ikke har noen problemer med å flytte penger mellom selskaper hvor han selv er inne på eiersiden og hovedselskapet TVVN as. I dette tilfellet dreide det seg om *TV Visjon & Webshop* som først hadde lånt en drøy million, deretter en million til fra hovedselskapet. Det var ved å lese notene i begge selskapene og følge den økonomiske utviklingen og eierforhold bakover i tid, at vi skjønnte mekanismene. Her kunne vi se hvordan Hanvold først hadde eid 25 prosent av underselskapet, før han lempet problemene over på TVVN når de økonomiske problemene ble for store. Og nettopp dette, at han så ut til å bruke TV Visjon Norge as som en slags "melkeku", var noe vi tok med oss videre i arbeidet.

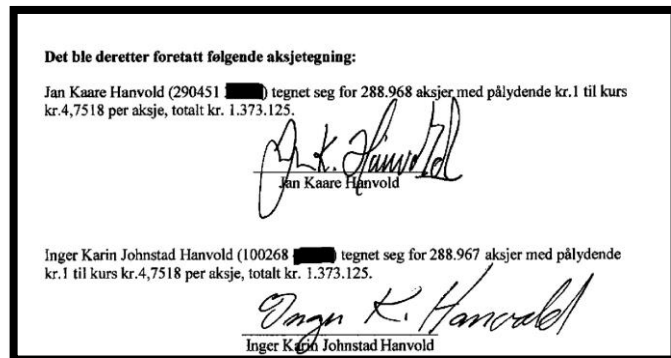
9.2. Milliarden

Det viktigste funnet knyttet til hovedtallene i regnskapene, gikk på selve størrelsen. Og den overrasket oss. I løpet av 15 år hadde altså Jan Hanvold gjennom TVVN as og Visjon Bibel Center (VBC) samlet inn *en drøy milliard*. Igjen, det er ingen heksekunst å legge sammen inntektstallene i regnskaper fra en 15-årsperiode. Men det viktigste var at det ga noen perspektiver. Som det ble uttrykt senere i filmen: "*Visjon Norge har en av de største økonomiene i nordisk kristenhet.*" Tallet én milliard er imponerende. Men det sier også noe om at noen er villig til å gi mye selv om de kanskje ikke har all verdens midler. Og nettopp dette forholdet, mellom folk med begrenset økonomisk kapasitet på den ene siden og én institusjon med så stor økonomi på den andre, gjorde det ekstra viktig å undersøke hvordan pengene ble brukt. Særlig viktig ble det å se på Jan Hanvolds forvaltning, både privat og profesjonelt. Der var det eiendomsselskapene som interesserte oss mest. Historien viste oss jo at eiendomsinvesteringer alltid har vært viktig for Hanvold. Og det var her vi fant de mest interessante økonomiske bevegelsene.

9.3. Litt mitt.

Den største enkeltinvesteringen for TVVN er utvilsomt kjøpet av det såkalte Honda-bygget i Drammen 19.april 2007. Prisen var 37 millioner kroner. Men da vi gikk nærmere inn i materien, oppdaget vi fort at det ikke var TV Visjon Norge as som hadde kjøpt bygget. Hovedselskapet var bare leietaker i bygget som ble eid av selskapet *Øvre Eikervei 126 as*. Kunngjøringstjenesten fra Brønnøysundregistrene er gratis og den er nyttig. Ved å gå gjennom samtlige kunngjøringer fra *Øvre Eikervei 126 as*, oppdaget vi at det hadde vært endring av kapitalen i selskapet sommeren 2007. Altså så det ut til å vært en emisjon i selskapet rett etter kjøpet av eiendommen. Men det stod ingen ting om at det hadde vært noen en ekstraordinærgeneralforsamling i dette selskapet. Reglene for en emisjon er at styret i et selskap fremmer et forslag om dette til generalforsamlingen. Dette dukket heller ikke opp da vi søkte på nedlastbare produkter i Brønnøysund. En telefon gjorde susen. Damen ved dataskjermen kunne opplyse at jo, det hadde vært en ekstraordinær generalforsamling. Protokollen derfra fantes på et fjernlager, men kunne bestilles. Det fantes også et innsendt skjema som viste hvem som hadde tegnet seg for aksjer i emisjonen. Ja takk, begge deler.

Dokumentene ga oss flere interessante opplysninger om dette eiendomsselskapet. Det første var det som senere skulle bli et betydelig tema i denne saken: Hanvolds mange roller i VN-systemet. På denne ekstraordinære generalforsamlingen var Hanvold både møteleder og protokollfører. Han hadde skrevet under møteprotokollen og var eneste tilstedeværende. På møtet ble det vedtatt at Hanvold og kona skulle få gå inn på eiersiden i selskapet. De tegnet seg for nesten 30 prosent av aksjene. Selv sier Hanvold at det var nødvendig for ham og kona Inger Hanvold å gå inn med privat kapital. Dette for å få fullfinansiert kjøpet av hovedkvarteret til Visjon Norge. Men kort tid etter generalforsamlinger solgte Hanvold plutselig aksjer for én million kroner. Dette fant vi ved å gå inn i regnskapene for selskapene, og nok engang lå svaret i notene. Ved å sammenligne

generalforsamlingsprotokollen og notene, kunne vi dokumentere at Hanvold hadde vært inne i selskapet i bare noen måneder før han solgte seg ned og tok ut en million kroner. Kjøper av aksjene hans var Visjon Norge, hvor Hanvold altså var daglig leder, styreleder, gründer og ansvarlig redaktør.

Ekstraordinær generalforsamling med emisjon

9.4. Litt på si.

Selv om Jan Hanvold altså har solgt seg ned i Øvre Eikervei 126 as, sitter familien fortsatt på 18,9 prosent av aksjene i eiendomsselskapet. Samtidig har Hanvold store planer for den delen av eiendommen som ikke blir brukt av TV Visjon Norge. Den er regulert til boligformål. Aksjeposten kan dermed gi ekteparet Hanvold en pen økonomisk uttelling. En uttelling som da er blitt mulig ved at TV Visjon Norge har betalt inn millionsummer i husleie til eiendomsselskapet siden 2007. Uten gaveinntektene ville det ikke være mulig for familien Hanvold å være med på denne reisen i eiendomsmarkedet.

Den økonomiske uttellingen i selskapet har for øvrig vært brukbar for Hanvold helt fra starten. Nok en gang lå opplysningene i notene. Der fant vi at Hanvold helt fra første hele regnskapsår har mottatt betydelige beløp fra eiendomsselskapet, totalt nesten 10 millioner kroner over en periode på åtte år. Igjen enkel matematikk - når du først finner tallene.

Utbetalingene var interessante av to årsaker:

Note 1 - Lønnskostnader, antall ansatte, godtgjørelser, lån til ansatte mv.

Lønnskostnader består av følgende poster	2008	2007
Lønninger	1 030 370	-
Folketrygdavgifter	145 282	-
Obligatorisk tjenestepensjon	-	-
Andre lønnskostnader	-	-
Sum lønnskostnader	1 175 652	-
Ytelser ledende ansatte	Lønn	Lønn
Jan Hanvold, styreleder	935 000	-
Leif Inge Sandnes, daglig leder og vararemediem		

Note: Lønnskostnader Øvre Eikervei

- Hanvold fikk svært godt betalt som styreformann samtidig som selskapet hadde en daglig leder som ikke fikk noen godtgjørelse. Dette er nevnt bare ett sted i regnskapsnotene i løpet av de åtte årene selskapet har rapportert.
- I tillegg til disse millionutbetalingene hadde Hanvold også lønn som direktør, pastor og styreleder i TV Visjon Norge.

Det sistnevnte hadde vi bare hørt fra muntlige kilder. Men kunne dobbeltbetalingen dokumenteres? Vi skal komme tilbake til dette og forhold rundt eiendomsimperiet langs Drammenselva. Men først en tur til Vestlandet.

9.5. På plakaten.

I notene i regnskapene til TVVN finnes det også poster som heter "*Investeringer i tilknyttet selskap*", "*Fordringer*" og "*Gjeld til nærstående selskaper*". I 2008-regnskapet dukker navnet Forum Holding opp for første gang under disse postene. Dette gjorde at vi begynte å interessere oss for miljøet rundt redaktør *Finn Jarle Sæle*. Vi hadde allerede møtt kona hans, *Anita Apelthun Sæle*, under helbredelseskonsferansen på Telenor Arena. Men det var først da vi begynte å laste ned regnskaper, stiftelsesdokumenter og vedtekter for Forum-komplekset i Bergen, at vi virkelig skjønnte hvor tett forholdet mellom utgiverne av ukeavisen *Norge IDag* og Visjon Norge var. Ikke bare har de kjøpt en diger kino i sammen hvor de i felleskap produserer TV, men de har også de samme økonomiske støttespillerne på plakaten.

Brothers in Arms: Sæle og Hanvold

Kristen Mediaallianse Drift as er selskapet bak Sæles ukeavis. Det opererer med noe så hendig som en oppstilling av de største eierne i regnskapsnotene sine. I 2011 dukket det opp et nytt navn på denne aksjonærlisten. *CIT Holding* var plutselig selskapets største eier med nesten 10% av aksjene. Bak selskapet stod den anonyme oppdrettsmillionæren *Idar Tangen*. Rolleutskriften på ham viste at han var inne i en rekke selskaper. Blant annet *Taja Holding* og *Hallingskarvet Høyfjellshotell*. Begge deler var gamle kjenninger for oss, det var selskaper som Jan Hanvold også var inne i. Jan Hanvold hadde rett og slett funnet seg en co-investor for de private plasseringene sine. Dette førte oss igjen til noen helt spesielle eiendommer og noen helt spesielle leieavtaler. Men først et viktig sidespor.

9.6. Den lange marsjen.

Som nevnt under punkt 8 brukte vi tre dager på helbredelseskonsferansen på Fornebu tidlig i mai. Det handlet ikke bare om å filme og intervju, men også om å knytte kontakter. Derfor brukte vi tid på å drikke kaffe, skravle med folk på stand og henge i den kristne bokhandelen. Det interessante var at konferansen ikke bare tiltrakk seg Visjon Norges tilhengere. Her var det også en del kritikere som så på det hele med et skråblikk og som var på plass for å skaffe seg nye argumenter *mot* Hanvold. En av dem vi tilfeldigvis kom til å snakke med, nevnte noe om at det fantes folk som hadde interne dokumenter fra Visjon Norge. Vedkommende ville verken gi oss navn eller nummer, kildene måtte beskyttes. Noen dager senere tikket det inn en SMS. Vi kunne ta kontakt med en navngitt person. Uken etterpå satt vi ved et kafebord med en tidligere ansatt i Visjon Norge. Kilden kunne fortelle mye interessant, men vedkommende hadde ingen skriftlige kilder til å underbygge påstandene.

- *Men har du papirene, spurte vi?*
- *Det kan hende. De kommer ikke fra meg, men fra noen andre. Jeg er bare en mellommann.*
- *Hva dreier det seg om?*
- *Hanvolds dobbeltroller, blant annet.*
- *Hvordan er muligheten for at vi kan få se disse?*
- *Vi får se, lød svaret.*

Og der skiltes våre veier. Det fortsatte med litt kontakt på SMS, men vi skjønnte at vedkommende var bekymret for egen og andres posisjon. Vi fortsatte derfor på egenhånd med å kartlegge nåværende og tidligere ansatte. Hvem hadde sittet i styrer og var nå ute? Hvem hadde vært i konflikt med Hanvold? Hvem hadde signert på papirer og utbetalinger. Nok en gang var Brønnøysunds kunngjøringstjeneste til god hjelp. Vi leste en masteroppgave om TV Visjon Norge. Og vi bestilte alt

som fantes av dokumenter i offentlige registre og postjournaler. Det var særlig i postlistene til Fylkesmannen og til Lotteri- og stiftelsestilsynet som ga oss mange treff. Hos Fylkesmannen fant vi dokumenter fra stiftelsene til Hanvold/Visjon Norge, søknader, årsmeldinger og regnskaper. Hos stiftelsestilsynet fant vi andre interessante dokumenter, nemlig kopi av tollpapirer og fakturaer på produkter som skulle både til TV Visjon Norge og til Hanvolds private selskaper. Igjen så vi en sammenblanding av privat økonomi og organisasjonens økonomi. Enda viktigere: Alt sammen ga oss navn som ble lagt til kildeuniverset. Folk på teknisk avdeling, folk på økonomiavdelingen, folk i administrasjonen. Vi hadde mer enn nok til å lage film, men kanskje ikke det helt store gjennombruddet.

I august gjenopptok vi kontakten med den litt unnnvikende kilden. Tonen var hyggelig, men heller ikke mer. Det var først en måned senere at det løsnet. Og det viste oss hvor viktig det er å snakke med mange kilder over tid. Det viste seg at en av de *andre* kildene våre, uavhengig av oss, kjente kilden med tilgang til dokumentene. Og det var først når denne kilden gikk god for oss, at vi fikk det som skulle bli et slags gjennombrudd. Det skjedde på et sted hvor kilden følte seg trygg og med den andre kilden til stede. I tillegg kunne vi nå vise til at vi hadde et stort tilfang av kilder, anonyme og åpne, og at vi hadde vært i kontakt med mange andre i systemet. Kilden skjønnte nå at vi hadde betydelige kunnskaper om VN-systemet og at det nærmest ville bli umulig å spore vedkommende. Etterhvert fikk vi anledning til å laste opp en rekke filer og dokumenter på en minnepinne:

- *Arbeidskontrakter hvor Hanvold hadde signert dobbelt.*
- *Husleiekontrakter hvor Hanvold hadde signert dobbelt.*
- *Låneavtaler hvor Hanvold hadde signert dobbelt.*
- *Leverandøravtaler.*
- *Fakturaer.*
- *Reskontroer som viste transaksjoner på leverandørnivå.*
- *Lønnsfordelingsavtaler.*
- *Lydfiler med interne opptak fra Visjon Norge.*

LÅNEAVTALE	
194 DDC - Dokumenter	
Øvre Eikervei 126 AS	
ØEV 126 AS	
LÅNGIVER	
Navn:	TV Visjon Norge AS
Adresse:	Øvre Eikervei 126, 3048 Drammen
Organisasjonsnr.:	985 257 965
LÅNTAKER	
Navn:	Øvre Eikervei 126 AS
Adresse:	Øvre Eikervei 126, 3048 Drammen
Organisasjonsnr.:	990 405 123
I. LÅNEBELØP Undertegnede låntaker erklærer hermed å være lånegiver eller ordre skyldig med Kr 4.000.000,- ————— (fire millioner) — med tillegg av renter og omkostninger.	

Låneavtale med Jan Hanvold på begge sider av bordet.

Spørsmålet var; hvordan bruker vi dette?

9.7. Puslespillet.

Dokumentene fra kilden var selvsagt avgjørende. Men de måtte leses i sammenheng med andre dokumenter, vi måtte pusle sammen opplysningene fra ulike kilder. Nå fikk vi betalt for den jobben vi hadde gjort tidligere.

- *Hovedtrekkene i dokumentene var at Jan Hanvold satt på alle sider av bordet når han drev butikk privat og i TVVN.*
- *Leiekontraktene som viste hvordan Jan Hanvold leide ut til seg selv kunne kombineres med regnskapsopplysningene fra eiendomsselskapene Taja Holding, Drammensveien 73 as og Eiker Grafisk Eiendom as. Konklusjonen var at Jan Hanvold kunne finansiere sine egne eiendomskjøp og betjene lånene på disse ved å leie ut til Visjon Norge-systemet hvor han hadde full kontroll og satt i alle avgjørende posisjoner.*
- *Tidligere tinglyste leieavtaler som vi hadde lastet ned fra grunnboka, kunne nå sammenlignes med beløpene i de nye leiekontraktene. Dermed kunne vi vite hvordan Hanvold doblet og tredoblet prisen når han leide ut fra seg selv til TVVN.*

- Når Hanvold hevdet at leieavtalene og leieforholdene ikke var noe verd, kunne vi gå i regnskapene. Inntektene i eiendomsselskapene viste seg å stemme ganske nøyaktig med det som var avtalt i leiekontraktene.
- Arbeidskontraktene viste at Hanvold hadde inngått lønnsavtaler med seg selv og at han hadde godt betalt fra TVVN samtidig som han tok ut millionbeløp fra eiendomsselskapet som leide ut til TVVN, Øvre Eikervei 126 as.
- Vi så også at forholdet mellom Idar Tangen og Jan Hanvold var så tett at oppdrettsmillionæren var villig til å legge en million på bordet da Hanvold kjøpte seg fritidseiendom ved Sandebukta.

620399	08/08/2011	PANTEDOKUMENT
		BELØP: NOK 1.000.000
		PANTHAVER: CIT HOLDING AS
		ORG.NR: 980173860

CIT Holding v/ Idar Tangen støtter Hanvold også privat

- Vi valgte å ikke bruke noen av lydfilene i filmen, men de ga oss et godt innblikk i det indre liv i Visjon Norge, retorikk og tenkning. Dette ble viktig for å ha med seg når vi forberedte konfrontasjonsintervjuet med Hanvold. Ikke minst var det viktig å få innblikk i hans tenking omkring økonomi. Vi visste også fra lydfilene at han var en ivrig leser av DN, noe vi også indirekte la vekt på da vi avtalte intervjuet med ham.

I tillegg kunne vi nå gå videre på Hanvolds enkeltmannsforetak hvor regnskapene ikke er offentlige. Opplysningene fra kilden ble kombinert med opplysninger fra kommunens historiske byggesaksarkiv. Siden vi nå hadde gjort jobben med grunnbokutskriftene, kunne vi lett søke på de ulike matriklene. Langt nede i en av saksmappene fant vi dokumentene som viste at leilighetene i Jan Hanvolds privateide lavblokk også var blitt leid ut til TVVN.

10. Den menneskelige faktor

Vi visste det fantes en "kildeliste" vi trengte, men som vi foreløpig ikke hadde. Jan Hanvold hadde i den første samtalen fortalt at de viktigste støttespillerne gjerne var eldre og ensomme mennesker, som trengte TV Visjon Norge i hverdagen. De mest trofaste giverne og seerne hadde mest sannsynlig ikke egen Facebook-konto eller noen Twitter-aktivitet. De hadde heller ikke helse til å dra til Telenor Arena. Vi måtte tenke nytt for å finne dem.

Vi så på de eksisterende kildene og deres aktivitet i sosiale medier og andre medier med et nytt blikk. Nå handlet det om dem som skrev *på vegne* av for eksempel sin gamle mor eller svigermor. Dette var kildene som hadde reagert negativt på at et familiemedlem hadde gitt penger til TVVN. Dette førte oss fram til familien Helland. Via svigerdatteren kom vi i kontakt med Marit Helland som var blitt enke. Siden hadde hun solgt huset for en betydelig sum. Det kunne vi se i Eiendomsregisteret.

Igjen ble den relasjonelle tilnærmingen benyttet. Telefonsamtalene ble lange, Marit likte å prate oss ble det derfor viktig å ha løpende kontakt med familien. Vern av kilde må i noen tilfeller utøves, selv om kilden selv ikke insisterer på det. Dette gjelder også overfor damer på 80 år. Vi var ventet og velkommen til Sandefjord. Marit Helland hadde pyntet seg, vi møtte en dame med integritet, som hyllet Jan Hanvolds arbeide, hun siterte de samme bibelvers, abonnerte på Norge IDag og støttet både Israel og Sylvi Listhaug. Marit ga innsikt i den "typiske giver" som Hanvold hadde

skissert. Det var bare en ting som ikke stemte, pengesummene. Det var stort sprik mellom det minstepensjonisten sa hun hadde betalt inn og det familien ga inntrykk av. Vi fikk derfor tilgang på Marits kontoutskrifter. Det viste seg for eksempel at hun i en tremånedersperiode hadde betalt 80.000 til TVVN og deres støttespillere.

Vi brukte samme tilnærming i forsøket på å skaffe en avhopper, "et brent barn". Anne Sissel Halland var overbevist om at hun ikke hadde noe på tv å gjøre. Selvtilliten var svært dårlig etter å ha tilbrakt dagene med å se på Visjon Norge. Etter mange samtaler fikk vi lov til å komme på besøk, men hun var fortsatt overbevist om at hun ikke hadde noe å bidra med. Etter hvert ble trygg på at hun ville fortelle hvordan Jan Hanvold og TV Visjon Norge hadde "styrt" livet hennes. Hvordan dagene ble brukt til å følge sendinger fra TVVN og hvor dårlig samvittighet hun hadde når hun sniktittet på "Hotel Cesar". Det mest slitsomme syntes hun var pengemaset. Hun hadde ikke mye å gi, følte seg ikke bra nok for Gud.

Etter opptakene var hun igjen i tvil. Brydde folk seg virkelig om hennes mening? Det tok lang tid å overbevise henne om at hun hadde fornuftige og viktige refleksjoner som kunne bety noe for andre. I disse samtaler dro vi nytte av den jobben vi hadde gjort med å snakke med fagfolk som var eksperter på

sektter, avhoppere og ettervirkninger. Likeledes dro vi nytte av den kunnskapen vi hadde om det å vokse opp i en kristen sammenheng. Det var derfor svært gledelig at filmen ble en stor opptur for Anne Sissel. Hun hadde aldri i sitt liv fått så mange hyggelige tilbakemeldinger.

Minstepensjonist: Marit Helland

Brent barn: Anne Sissel Halland

11. Kilder, kildekritikk og etiske utfordringer

11.1. Forholdet til Jan Hanvold.

Jan Hanvold er en dreven medieaktør. I tillegg til å styre sin egen tv-kanal har han vært intervjuet i media svært mange ganger. Om forholdet til NRK pleier han å si at *"jeg er blitt mobbet av NRK i 30 år"*. Vi visste derfor tidlig at kontakten med Hanvold krevde ekstra ryddighet og påpasselighet. Derfor har vi også ført logg over alle kontaktpunktene vi har hatt med tv-pastoren. Vi har også i de fleste tilfellene tatt opp telefonsamtalene med ham. Ikke for å publisere, men for om nødvendig å kunne dokumentere tidspunkt og ordlyd. Dette har vært greit å ha i etterkant når han har hevdet å ha blitt lurt inn i det hele.

Vi hadde, som beskrevet, en intensjon om å ta et blikk inn i miljøer i randen av den etablerte kirken. Dette ble tydelig presentert for Hanvold da vi kontaktet ham første gang. At de mange funnene senere har ført til en større fokusering på han som person, hans økonomi og virksomheten hans, ligger i dokumentarjournalistikkens natur. Man undersøker, finner forhold som igjen fører til nye funn. Hanvold har for øvrig ønsket oss velkommen hele veien. Vi har valgt å holde oss unna det rent private. Det var selvsagt fristende å ta bilder av Hanvolds store villa med svømmebasseng, men i prinsippet hadde den ikke noe med saken å gjøre. Vi visste også at kona hans var veldig tydelig på at hjemmet var privat og at media ikke noen gang hadde fått lov å rapportere derfra. Det var uansett tilstrekkelig med treffpunkter; på Visjon Norge, på Telenor Arena hvor vi var akkreditert gjennom Visjon Norge og på Bildøy hvor vi var invitert av familien Sæle. I tillegg har Hanvold invitert oss med på tur og han har skaffet oss kontakt med ulike deltakere i filmen. Da de økonomiske forholdene skulle behandles, ble det som tidligere nevnt naturlig at Bjørn Olav Nordahl overtok kontakten med Hanvold. Det ble avtalt intervju og Hanvold fikk oversendt en lang rekke temaer og spørsmål halvannen uke før intervjuet ble gjort. Han fikk bestemme tid og sted. Spørsmålene dreide som om forretningsvirksomheten, historikk og forkynnelse. Vi hadde ikke noe ønske om å overrumple Hanvold. Vi ønsket svar og derfor fikk han god tid til å forberede seg. At Hanvolds tv-team selv tok opp intervjuet, gjorde oss ekstra skjerpet – både under opptak og i redigeringsarbeidet. TV-pastoren ble invitert i god tid før sendedato for å se den ferdig klippede versjon av filmen. Han fikk beskjed om at filmen ikke var "låst", men at det var mulig å gjøre endringer dersom hadde konkrete innvendinger. Hanvold hadde noen bemerkninger til bruken av en av karakterene i filmen, bussjåføren. Og han mente vi burde sagt mer om nødhjelpsarbeidet. Dette ble ikke hensyntatt da vi mente at dette ikke var vesentlige innvendinger. Hanvold ble spurt om han hadde funnet konkrete feil i filmen og om det var noen steder han mente at klippingen ga et galt bilde av ham. Dette hadde han ikke noen bemerkninger til. Han sa følgende: "Dere har deres jobb å gjøre, jeg har min". Vi skiltes som ganske forlikte.

At Hanvold i etterkant har valgt en annen kommunikasjonsstrategi, er kanskje forståelig. For saken tok kraftig av og Hanvold ble avkrevd svar i alle kanaler. Ett av svarene var å gå til angrep på oss. Dette ble gjort i hans eget program Studio Direkte. Vi ble ikke tilbudt imøtegåelse på noen av påstandene om oss. Vi mener uansett at journalister må tåle såpass.

Et annet svar fra Hanvold var å angripe kildene våre. Dette førte til den berømte Judas-mailet hvor Hanvold minnet om at hending var løsningen for forræderen. At NRK fikk tilgang til denne mailet, skyldtes også det nevnte kildearbeidet over tid. Det var imidlertid viktig for oss å få verifisert denne med andre kilder internt i Visjon Norge. Dette for å sikre oss at den var ekte. Deretter ble den brukt i intervjuet med Hanvold på Dagsrevyen. Han var på forhånd orientert om at programlederen ville spørre om dette.

11.2. Forholdet til Hanvolds familie

Jan Hanvold er gift, har to barn i grunnskolealder og bor i et lite og oversiktlig nærmiljø. Etter at "Pengepredikanten" var publisert oppstod det et stort trykk mot ham og familien. Særlig i sosiale

mediere var ordbruken kraftig og til tider upassende. I tillegg til å moderere våre egne sider, brukte vi tid til å holde kontakt med kildene rundt Hanvold. Dette gjaldt særlig kilder i Mjøndalen som kjente barnas situasjon. Takket være god lokalkunnskap fikk vi tilbakemeldinger på hvordan det gikk med barna. Disse gikk på at de hadde det bra i hverdagen. Da Hanvold selv gikk ut med opplysninger om at han skulle ha blitt truet på livet, tok Brennpunktredaktør Odd Isungset kontakt. Hanvold var ikke interessert i noen samtale.

11.3. Pro et kontra.

Jan Hanvold og Visjon Norge har mange kritikere og motstandere. For oss var det helt naturlig å ha kontakt med disse. Men fordi vi er kjent med tankegangen i disse miljøene, vet vi at veien fra den ene grøfta til den andre ofte ikke er så lang. Flere av støttegruppene og avhopperne som var kritiske til Visjon Norge-systemet, ga oss mange ganger verdifull informasjon. Samtidig måtte det som kom derfra, noen ganger sjekkes ekstra godt. Enkelte historier var litt for gode til å være sanne, noen påstander litt "too much". Vi måtte altså ta med i beregningen at enkelte folks ønske om å "ta" Jan Hanvold førte til tunnelsyn og noen ganger også feil- og desinformasjon, for eksempel at Hanvold og kona stod midt opp i en separasjon.

11.4. K-rådet og PFU

Kringkastingsrådet mottok 21 klager på pengepredikanten. Saken ble behandlet på rådets novembermøte i 2016. Ett av de viktigste punktene var om premissene for Hanvolds deltakelse i filmen var tilstrekkelig klargjort. Brennpunkt redegjorde på samme måte som beskrevet over. Kringkastingsrådet kom ikke med noen uttalelse med kritikk mot programmet. Det fikk derimot rosende omtale.

Hanvold har også sendt inn en PFU-klage på "Pengepredikanten". PFU-sekretariatet har ennå ikke besluttet om den skal realitetsbehandles. Brennpunkt mener at redaksjonen står støtt i en eventuell klagebehandling. Klagen inneholder også kritikk av andre mediers omtale av og synspunkter på programmet. Dette faller utenfor Brennpunkts ansvarsområde.

11.5. Sterke bilder.

Å filme mennesker som deltar på kristne, karismatiske møter er utfordrende. På Telenor Arena var vi tilstede mens det ble talt i tunger, folk ble helbredet og tilhørerne falt over ende fordi de ble truffet av Den hellige ånd. Det var mennesker der som var alvorlig syke eller i andre vanskelige livssituasjoner. Det sier seg selv at det kreves stor aktsomhet under slike forhold. Vi hadde gode diskusjoner i forkant. Både fotograf og journalister kjente miljøet og vi visste delvis hva som ventet oss. Vi var enige om flere ting:

- Ikke frata folk verdigheten.
- Respektere det intime og det private.
- Ikke tegne et bilde av folk som rariteter, unngå at dette ble "en tur i dyrehagen".

Samtidig var dette et offentlig arrangement, med invitert presse tilstede. Visjon Norge ønsket oppmerksomhet, de hadde sågar tatt seg råd til et eget fly med reklamebanner. Det var også en tydelig helbredelsesprofil med en tilreisende superstjerne fra Florida. Han ville definitivt ha oppmerksomhet. Det hele ble dessuten direkteoverført på TV i en flerkameraproduksjon og senere også lagt i nettspilleren til TVVN. For mange av dem som var tilstede, er lovsang og en helt naturlig del av livet. Dette trenger derfor ikke nedtones. Jobben ble i stedet å finne balansen mellom det ubehagelig nærgående og virkeligheten slik den var der og da. Dette var også noe vi tok med oss inn i redigeringen av filmen.

11.6. De nærmeste.

Når du lager en film om folks tro, beveger du deg inn i noe av det mest sårbare og private i livet. Hvis du legger til sykdom, helbredelse og penger, blir miksen enda sterkere. Det var derfor viktig for oss at deltakerne i filmen fikk se de hvordan de ble fremstilt og i hvilken sammenheng de framsto. Dette gjaldt ikke bare dem, men også deres nærmeste. Hadde vi laget et fortegnet bilde av karakterene i filmen eller var de gjenkjennelige for nærmeste familie også? Vi tok derfor en kjøretur rundt på Østlandet og viste filmen i forkant av sending. De som ikke hadde anledning til å se, fikk manus opplest over telefon med beskrivelse av scenene de deltok i. Dette krever tid og ressurser, men det er en god investering for å unngå ubehageligheter i etterkant av publisering.

11.7. Oppfølging av kilder

Det hersker liten tvil om at det var krevende å være kildene våre da Jan Hanvold med sin Judas-mail skapte stor oppmerksomhet om deres rolle. I etterkant av publiseringen var vi derfor i fortløpende kontakt med kildene for å forsikre oss om at de var komfortable med situasjonen. For noen handlet det om selve arbeidsforholdet til TVVN. Det er ikke spesielt morsomt å gå rundt med frykt for å miste jobben på grunn av Brennpunkt. For oss handlet det om å ta seg tid til å snakke tydelig og troverdig om hvordan vi håndterte kildevernet. Vi informerte også kildene om at de kunne ta kontakt med oss når de hadde behov for det, uansett tid og sted. Flere har benyttet seg av dette i etterkant.

11.8. Kilder og rulleblad.

Mange av de vi møtte i og rundt Visjon Norge hadde en rufsete bakgrunn. Det er svært vanlig at de karismatiske miljøene tiltrekker seg folk som har slitt med rusmisbruk. Evangeliesentrene er et typisk eksempel på dette. Visjon Norge har sin andel av disse, noe vi også så på Telenor Arena. Knut Einar Karijord, bussjåføren som var med i filmen, hadde også en slik bakgrunn. Det var i og for seg ikke noe problem, men ingen er bare det du ser. Så også her. Mannen hadde hatt nærkontakt med rettsapparatet flere ganger og han hadde en promillesak gående. Vi var en stund faktisk i tvil om han hadde førerkort for buss da vi kjørte rundt med ham. Alt dette måtte det ryddes opp i, det måtte gjøres research og det måtte konfronteres. For oss var det viktig å fremstille et sannferdig versjon av Knut Einar.

Knut Einar Karijord, bussjåfør

12. Publisering og prioritering.

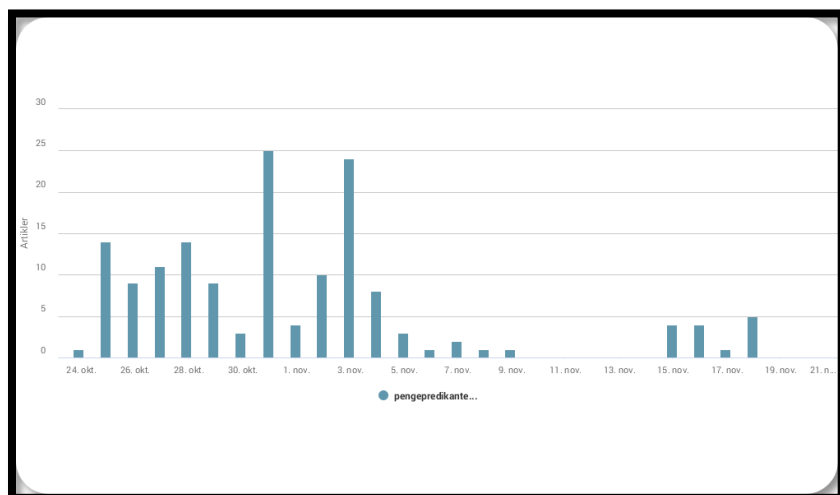
Tidlig i prosjektet hadde vi som ambisjon å kartlegge hvordan teologi, verdisyn og retorikk formidles til nye generasjoner og på den måten opprettholdes. Vi så at antall kristne private grunnskoler hadde økt fra 2013 (66 skoler) til våren 2016 (81 skoler). Vi synes det i seg selv var interessant og begynte å se på hva slags undervisning 8417 elever fikk ved skolene som ofte var eid av ulike menigheter. Samt hva statens tilskudd til de kristne frittstående grunnskolene i Norge for 2016 på kr 875 375 926,-, faktisk førte til av formidling og hvordan pengene ble disponert. Men TVVN

driver selv ingen grunnskole, heller ikke deres samarbeidspartnere som vi undersøkte. Etter hvert som TVVN og kanalens samarbeidspartnere pekte seg ut som den viktigste aktøren, valgte vi derfor bort denne delen. Informasjonen vi hadde funnet ble isteden brukt i andre nyhetssaker i NRKs nyhetsavdeling.

Økonomi på tv kan være vanskelig. Tall fyker forbi og lite setter seg fast hos seeren. Vi måtte selvsagt ha med en del, men den mest kompliserte transaksjonsjournalistikken ble flyttet over i en lang nyhetsfeature på nett som også het "Pengepredikanten". Her la vi også inn noe av det som omhandlet de økonomiske støttespillerne. Vi hadde trodd at noe av dette var for spesielt interesserte, men saken viste seg å generere over 1 million engasjerte leserminutter. Den var dagens mest delte artikkel på sosiale medier. Filmen ble publisert på lineær tv og i nettspilleren til NRK. Den har hatt en Total Screen Rating (TSR) på over 750.000 seere. Alt sammen rekorder for Brennpunkt.

Pengepredikanten var også den Brennpunkt-dokumentaren som skapte mest engasjementet på Twitter i 2016, med veldig god margin. Twitter-meldingene vi la ut hadde over 100.000 visninger. I tillegg tvitret andre masse om programmet, så både Hanvold, Pengepredikanten og Brennpunkt trendet på Twitter, som det heter.

Filmen fikk og får fortsatt stor oppmerksomhet i andre medier i form av omtale, kommentarer og reaksjoner. Det er 183 Retriever-treff på "Pengepredikanten" bare i oktober-november 2016.

Retriever oktober –november Pengepredikanten

Oslo, 13.01. 2017.

Maria Hasselgård

Ole Jørgen Kolstadbråten

Bjørn Olav Nordahl